

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ОСВІТА: БІБЛІОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ

В умовах переходу економіки України до інвестиційно-інноваційної моделі все більш актуальним стає розвиток підприємництва, яке займає важливу роль у розвитку економічної системи. Так, австрійський і американський економіст, соціолог та історик економічної думки Йозеф Шумпетер зазначав, що підприємництво стимулює інновації, сприяє омолодженню економіки, запроваджує ефективні та дієві засоби виробництва, а також є енергійною силою економічного розвитку. Відповідно, уряди країн посилюють заохочення розвитку підприємництва [1]. Канадські дослідники Джон Мейер та Наталі Аллен у своїй відомій роботі «Трикомпонентна модель прихильності організації» [2] стверджували, що підприємництво є найважливішим механізмом виробництва багатства, створення робочих місць, інновацій та соціально-економічного розвитку.

Враховуючи важливість підприємництва для ринкової економіки, уряди більшості країн намагаються стимулювати розвиток знань про механізми, принципи, способи підприємництва, особливо серед молоді. Уряди стимулюють і освітні заклади, зокрема університетам рекомендується створювати відповідні підрозділи, які будуть відповідати за комерціалізацію знань, а також через певні освітні програми, спрямовані на навчання підприємництва та підготовку кваліфікованих фахівців, здатних створювати та розвивати інноваційний бізнес.

Слід зауважити, що з кінця ХХ ст. розвинені країни світу почали перехід від менеджеріальної до підприємницької економіки [3]. Невипадково особливо інтенсивно питання навчання студентів підприємництву стали обговорюватися в світі в останні 25-30 років, по мірі визрівання нової моделі так званого підприємницького університету, або університету третього покоління.

З розумінням важливості розвитку підприємницької діяльності підвищується і зацікавленість науковців, які досліджують механізми впровадження підприємництва в освіту. У світових наукових журналах, які включені у наукометричні бази Scopus та Web of Science за ключовими словами «підприємницька освіта» у період 2011-2021 рр. було знайдено 736 статей. Більше 300 статей присвячено методикам підприємницької освіти в закладах вищої освіти, також автори приділяють увагу участі в соціальному підприємстві, впливу культурних особливостей країни на формування підприємницьких навичок, впровадженню нових технологій навчання, включаючи онлайн-платформи. Також, у підготовці майбутніх фахівців робиться

більший акцент на вироблення «ефектуальної» мотивації та поведінки [4]. Так, у статті «Основні підприємницькі компетенції та їх взаємозалежність: висновки з дослідження ірландських та іранських підприємців, студентів університетів та науковців» [5] автори М. RezaeiZadeh, Hogan M., J. O'Reilly, J. Cunningham, E. Murphy досліджують вплив культурних особливостей Ірландії та Ірану на формування ключових підприємницьких компетенцій у студентів, які навчаються за програмами бізнес-освіти. Значна увага приділяється впливу культурного аспекту на розвиток підприємництва взагалі та студентського підприємництва зокрема у взаємозв'язку з університетськими програмами підприємницької освіти та простежується зв'язок між підприємницькою активністю університету та рівнем розвитку студентського підприємництва у ньому.

Ряд статей присвячено вивченню специфіки підприємницької освіти у фахівців різних галузей. Наприклад, австралійські вчені R. Barnes та MJ de Villiers Scheepers у статті «Боротьба з невизначеністю для випускників журналістики: модель навчання досвіду підприємництва» [6] розглядають методики та модель навчання підприємницьким здібностям для журналістів.

Також, науковці досліджують «м'які навички» у формуванні підприємницьких компетенцій у системі освіти. Так, один із провідних вчених у галузі підприємницької освіти шведський науковець В. Johannisson виділяє 5 базових компетенцій [7], важливих для підприємця, а саме:

1. Розуміти, навіщо людина цим хоче зайнятися.
2. Вміти займатися підприємництвом.
3. Знати механізми взаємодії для успішності бізнесу.
4. Відчувати, коли потрібно запустити бізнес.
5. Мати знання. Водночас роль soft skills у сучасних умовах.

В Україні, також, чималу увагу науковці присвячують вивченню підприємницької освіти. Так, Бухаріна Л.М. вивчає вплив підприємницької освіти на розвиток економіки на регіональному рівні та зазначає «збільшення економічного контенту в освітніх програмах та використання професійної перепідготовки як важливої форми реагування на зміни, сприяє структурно-якісному коригуванню трудових ресурсів відповідно до вимог ринку праці та дозволяє адаптуватися до попиту на ринку праці. Елементи підприємницької обізнаності повинні закладатися ще з дитинства в сім'ї та в школі» [8].

Значну увагу українські науковці приділяють створенню «підприємницьких університетів». Так, у 2021 році було захищено докторську дисертацію Беляловим Т.Е. на тему «Теоретико-методологічні засади розвитку підприємницького університету як центру інноваційних технологій», яка стала першим комплексним дослідженням розвитку таких установ в Україні та в подальшому може стати стартовою точкою для формування підприємницьких університетів в Україні.

Таким чином, можна зробити висновки, що підприємництво не закладено в генах людини, а може бути розвинена за допомогою сучасних освітніх методик і впровадження їх у освітній процес буде мати позитивний ефект як для майбутніх фахівців, які зможуть бути не лише фахівцями у своїй справі, а і реалізовувати підприємницькі проекти так і для держави, яка отримує підвищення підприємницької активності, що буде сприяти структурним змінам в економіці.

Список літератури

1. O'Connor A. A conceptual framework for entrepreneurship education policy: Meeting government and economic purposes // *Journal of Business Venturing*. 2013. Vol. 28. № 4. P. 546-563.
2. Meyer J.P., Allen, N.J. A three-component conceptualization of organizational commitment // *Human Resource Management Review*. 1991. Vol. 1. № 1. P. 61-89.

3. Audretsch D., Thurik A. Model of the Entrepreneurial Economy // *International Journal of Entrepreneurship Education* 2(2): 143-166. 2004, Senate Hall Academic Publishing.

4. Saras D. Sarasvathy. Causation and Effectuation: Toward a Theoretical Shift from Economic Inevitability to Entrepreneurial Contingency // *The Academy of Management Review* Vol. 26, No. 2 (Apr., 2001), pp. 243-263 (21 pages).

5. Morteza RezaeiZadeh. Michael Hogan. John O'Reilly. James Cunningham & Eamonn Murphy. Core entrepreneurial competencies and their interdependencies: insights from a study of Irish and Iranian entrepreneurs, university students and academics // *International Entrepreneurship and Management Journal* 13(1). March 2017. DOI:10.1007/s11365-016-0390-y

6. Renee Barnes. Tackling Uncertainty for Journalism Graduates: A model for teaching experiential entrepreneurship // *Journalism Practice* 12(1):1-21. January 2017. DOI:10.1080/17512786.2016.1266277

7. Bengt Johannisson. University training for entrepreneurship: Swedish approaches // *Entrepreneurship and Regional Development* 3(1):67-82. January 1991. DOI:10.1080/08985629100000005.

8. Бухаріна Л. М. Підприємницька освіта як передумова розвитку економіки на регіональному рівні. Підприємницька модель економіки та управління розвитком підприємства: тези I Міжнародної науково-практичної конференції Житомир: ЖДТУ, 2018. С. 498-501

УДК 349.22:331.106

Ю. Дем'янчук, М. Клименко

Demianchuk.yv@knutd.edu.ua

Київський національний університет технологій та дизайну, Київ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗІРВАННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Ураховуючи статтю 43 Конституції України кожен громадянин нашої країни має право на працю, яку він вільно обирає або на котру самостійно погоджується [1]. Кожен працівник, який влаштовується на працю укладає трудовий договір. Даний договір є фундаментом зародження будь яких трудових правовідносин.

За трудовим договором обидві сторони обіцяють виконувати свої зобов'язання, а саме: робітник виконувати зазначений у договорі об'єм праці, а працедавець платити достатню заробітну плату. Отже, сторонами такої угоди є працівник і власник підприємства, або уповноважена ним особа [2].

Як правило, трудовий договір прийнято укладати у письмовій формі з наданням документу, що посвідчує особу, тобто паспортом, трудовою книжкою, або (за випадку якщо її ще нема) документів про освіту та стажування.

Трудові договори за строком поділяють на: короткострокові, довгострокові і ті, що не мають

строку – безстрокові. Беручи до уваги Кодекс законів про працю України, у ньому було визначено наступні підстави, що стосуються припинення трудового договору [3]. Договір може бути зупинений по угоді обох сторін. Це стосується як того, що був укладений на певний строк, так і безстрокового.

Припинити трудовий договір можна коли завгодно, але лише із-за тої умови, коли між власником та працівником було досягнуто угоду про припинення трудового договору. Першим, хто може запропонувати розірвати договір може бути як працівник, так і працедавець. Працівник може бути звільненим з даного напряму праці, лише у тому випадку, якщо обидві сторони досягли згоди у цьому.

Буває таке, що заява працівника стосовно його звільнення з посади пишеться за власним бажанням через те, що він не може продовжити працю, через здоров'я. Тоді, власник або уповноважений ним орган має розірвати трудовий договір у той строк, про який просить сам працівник.